

KPI-brief

เกาะสนามงานสัมมนา

การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย บทเรียนสู่สังคมไทย

(Transition to Democracy
: Indonesia's Experiences and Lessons Learned for Thai Society)

อินโดนีเซียเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยได้อย่างค่อนข้างประสบผลสำเร็จ โดยมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม คือ ความโปร่งใส และเสรีภาพของสื่อและประชาชนในการแสดงความคิดเห็น และแสดงออกทางการเมืองเพิ่มขึ้น และอยู่ในระดับที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเดียวกัน

สถาบันพระปกเกล้าจึงเล็งเห็นความสำคัญของการจัดอบรมระยะสั้น โดยมีวิทยากรจากประเทศอินโดนีเซียซึ่งเป็นเครือข่ายของทางสถาบัน ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ให้กับนักศึกษาสถาบันพระปกเกล้าและประชาชนที่สนใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เพื่อนำไปพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

01
2566

1

การเมืองกับการเปลี่ยนผ่าน ประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย ช่วงทศวรรษที่ 1970 - 1980

โดย Dr. Airlangga Pribadi Kusman
จาก Universitas Surabaya

อินโดนีเซียภายหลังได้รับเอกราช สุการ์โนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และพยายามที่จะใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาแต่ไม่สำเร็จ จึงได้มี **การใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบชี้นำ (Guided Democracy)** โดยนำหลักปรัชญาศาสนา (Panchasila) ซึ่งเป็นหลักปรัชญาของรัฐบาลอินโดนีเซีย มีหลักการ 5 ข้อ คือ เชื่อในพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น หลักมนุษยธรรม ความเป็นหนึ่งเดียว ประชาธิปไตย และความยุติธรรมทางสังคม โดยหลักการดังกล่าวครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ยุคระเบียบใหม่ (New Order)

ในปี 1965 - 1966 หลังจากการยึดอำนาจสุการ์โตได้ยกเลิกนโยบายต่าง ๆ ของอดีตประธานาธิบดีสุการ์โน มีการกวาดล้างขบวนการคอมมิวนิสต์ (PKI) อย่างโหดเหี้ยม นำไปสู่การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางผ่านทหาร ซึ่งไม่เพียงแต่ทำหน้าที่รักษาความสงบเท่านั้น แต่รวมถึงการบริหารจัดการประเทศที่เรียกว่า **Dwifungsi** ระบบนี้มีการกำหนดหลักในการกำหนดที่นั่งของนายพลในสภา ถึงแม้จะมีรูปแบบบางอย่างที่คล้ายประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งสภานิติบัญญัติ มีพรรคการเมืองทั้งหมด 9 พรรค แต่ภายหลังสุการ์โตได้จำกัดพื้นที่พรรคการเมือง ทำให้สุการ์โตสืบทอดอำนาจได้ถึง 7 สมัย จนกระทั่งในปี 1997 เกิดวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย หรือ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ทำให้สุการ์โตต้องลงจากตำแหน่งอย่างถาวร ปิดตำนานผู้นำเผด็จการที่ครองอำนาจยาวนานถึง 32 ปี

เมื่อถึงจุดแตกหักในช่วงวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย รัฐบาลล้มเหลวในการบริหารจัดการทำให้ประชาชนลุกขึ้นต่อสู้และปฏิรูประบอบการปกครองสู่ประชาธิปไตยที่มีสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ โดยมีการปฏิรูปกฎหมาย เสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง รวมทั้งการขจัดอำนาจทหารให้เหลือเพียงการป้องกันประเทศเท่านั้น

2

การเมืองกับการเปลี่ยนผ่าน ประชาธิปไตยในอินโดนีเซีย 1990 – ปัจจุบัน

โดย Dr. Airlangga Pribadi Kusman จาก Universitas Surabaya

หนทางในการก้าวสู่ประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย

การพัฒนาประชาธิปไตยภายหลังการเปลี่ยนการปกครองจากระบอบเผด็จการไม่ใช่เรื่องง่าย สิ่งที่อินโดนีเซียทำคือใช้เวลาค่อยๆ ปรับเปลี่ยนเสมอมา ซึ่งเรียกยุคนี้ว่า “ยุคปฏิรูป” เนื่องจากประวัติศาสตร์บาดแผลที่ประชาชนได้รับตั้งแต่อดีต ทำให้ประชาชนไม่ต้องการอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองเก่าอีกต่อไป และเชื่อว่าระบอบการปกครองแบบใหม่จะช่วยให้ประเทศพัฒนาไปได้ไกลกว่าเดิม โดยมีความพยายามในการปฏิรูปในหลายด้าน ดังนี้

- **ด้านกฎหมาย** ในสมัยของประธานาธิบดีสาบีบี ได้ปฏิรูปกฎหมายเพื่อวางรากฐานประชาธิปไตยให้กับประเทศ โดยการยกเลิกระบอบเดิม เปลี่ยนมาใช้หลักการ **“ประชาธิปไตยแบบฆราวาส (Secular Democracy)”** คือ การยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในสังคมเพื่อประโยชน์ร่วมกัน และออกกฎหมายการไม่แบ่งแยกชาติพันธุ์ แก้ไขกฎหมายการเลือกตั้งและพรรคการเมือง เปิดโอกาสให้พรรคหน้าใหม่สามารถลงเลือกตั้งได้ และจำกัดวาระของประธานาธิบดีเหลือเพียง 2 วาระเท่านั้น
- **การกระจายอำนาจ** กฎหมายข้อที่ 22 ปี 1999 ว่าด้วยเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น มีเนื้อหาสำคัญคือ การจัดสรรอำนาจรัฐบาลกลางสู่ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เนื่องจากท้องถิ่นมีความคุ้นเคยใกล้ชิดกับคนในพื้นที่มากกว่า ทำให้สามารถจัดสรรนโยบายได้อย่างเหมาะสม
- **การลดอำนาจกองทัพ** เริ่มจากการยกเลิกการปฏิบัติหน้าที่สองด้าน (Dwifungsi) วางพื้นฐาน ด้านกฎหมายปรับเปลี่ยนโครงสร้างกองทัพ กำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้แทรกแซง และดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ หากประสงค์จะเข้าพรรคการเมืองต้องเกษียณออกจากกองทัพก่อน รวมไปถึงการถอดถอนกองทัพออกจากส่วนบริหาร ยกเลิกการกำหนดที่นั่งในสภา และยึดอำนาจปกครองสู่พลเรือน

3

พัฒนาการทาง รัฐธรรมนูญ อินโดนีเซีย ที่มีต่อประชาธิปไตย

โดย Dr. Idul Rishan, S.H., L.M.
จาก Universitas Islam Indonesia

ในปี 1945 อินโดนีเซียได้ประกาศเอกราชพร้อมกับประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี 1945 และประกาศหลักปรัชญาศีล โดยรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้อินโดนีเซียมีการปกครองในรูปแบบรัฐเดี่ยว มีระบบการปกครองเป็นแบบรวมทั่วประเทศ มีประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขและหัวหน้ารัฐบาล เมื่อปี 1949 อินโดนีเซียก็มีรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 2 กำหนดให้อินโดนีเซียมีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธสาธารณรัฐ (Federation) เรียกชื่อประเทศว่า สหรััฐอินโดนีเซีย (United State of Indonesia) จนกระทั่งปี 1959 ประธานาธิบดีอินโดนีเซียก็ได้ประกาศให้นำรัฐธรรมนูญ ปี 1945 กลับมาใช้อีกครั้งและใช้มาจนถึงปัจจุบัน (มีการแก้ไขล่าสุดปี 2002) รัฐธรรมนูญฉบับปี 1945 ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนบทนำ ส่วนมาตราต่าง ๆ และส่วนขยายความ รวมทั้งหมด 37 มาตราซึ่งจัดรวมกันเป็น 16 หมวด ถือเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความยาวไม่มาก

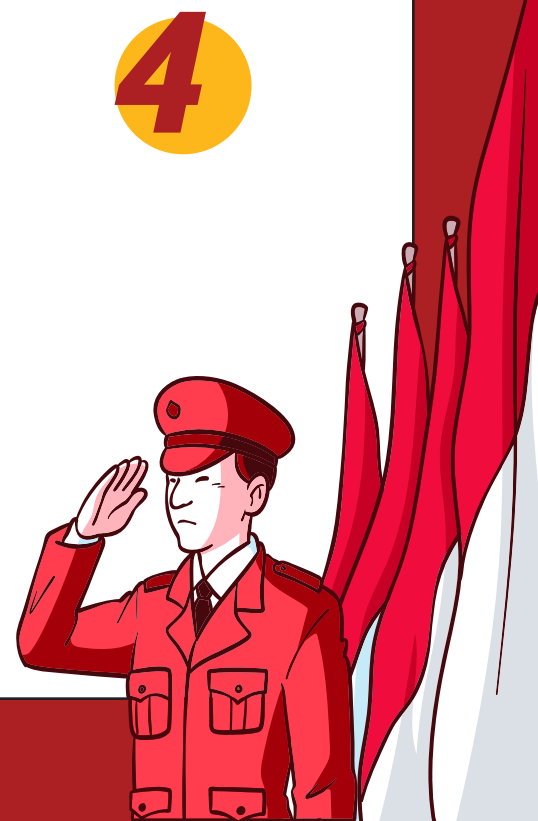

ภาคพลเมืองกับการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยน ผ่านประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย

โดย Dr.rer.pol.M.Faishal Aminuddin จาก Universitas Brawijaya

ภาคพลเมืองของอินโดนีเซีย ประกอบด้วย ภาคประชาสังคม นักศึกษา นักเคลื่อนไหว ซึ่งภาคประชาสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของอินโดนีเซีย โดยมีแนวคิดหลัก คือ แนวคิดอิสลามในยุคระเบียบใหม่ อินโดนีเซียเป็นประเทศที่ถูกกล่าวหาว่ามีการย่ำยีสิทธิมนุษยชนมากเป็นลำดับต้น ๆ ของโลก ทำให้นักเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยถูกสังหารหรือหายสาบสูญจำนวนมาก แต่เมื่ออินโดนีเซียก้าวเข้าสู่ยุคปฏิรูปประชาธิปไตยและความเคลื่อนไหวทางสังคมของพลเมืองที่เป่งบานก็นำไปสู่ระบบราชการที่โปร่งใยิ่งขึ้น ทำให้อินโดนีเซียเกิดความรุดหน้าทั้งด้านประชาธิปไตยและเศรษฐกิจ แต่ความโหดร้ายและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในยุคของสุฮาร์โต ยังไม่เลือนไปจากความทรงจำของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปกครองของอดีตเผด็จการ

4

การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยเปรียบเทียบ ไทย – อินโดนีเซีย

โดย Dr. Dorita Setiawan จาก Universitas Samporna

เปรียบเทียบการเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยระหว่างไทยและอินโดนีเซีย พบว่าการประเมินของ freedom house ซึ่งอินโดนีเซียมีคะแนน 59 ส่วนไทยมี 29 คะแนนจาก 100 จากผลสำรวจจะเห็นได้ว่าอินโดนีเซียมีอิสระทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การจัดตั้งพรรคการเมือง การปราบปรามทุจริต การละเมิดสิทธิมนุษยชน มากกว่าไทยในเกือบทุกด้าน เหตุใดประเทศประชาธิปไตยสดใหม่แบบอินโดนีเซียถึงพัฒนาไปอย่างรวดเร็วอย่างมากหากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน ในขณะที่ประเทศไทยมีการปฏิรูปการเมืองในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกับอินโดนีเซียแต่ไทยกลับถ่วงถอยหลังไปเรื่อย การเมืองวุ่นวายมีปัญหา

เศรษฐกิจถดถอย โดยแบ่งได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ระบบการเมืองและพรรคการเมืองที่อ่อนแอลงเรื่อย ๆ ของไทย ซึ่งเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับระบบพรรคการเมืองในอินโดนีเซีย
2. ระบบการตรวจสอบภาครัฐที่ถูกแทรกแซงจากองค์กรต่าง ๆ ของไทยและการตรวจสอบที่ตรงไปตรงมาของอินโดนีเซีย
3. การแก้ปัญหาคอร์รัปชันอย่างเป็นรูปธรรมในหมู่เกาะชวา ตรงข้ามกับการแพร่กระจายอย่างต่อเนื่องของปัญหาการทุจริตในประเทศไทย

สถานการณ์การกระจายอำนาจในประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน

โดย Dr. Panji Anugrah Permana จาก Universitas Indonesia

อินโดนีเซียแบ่งการปกครองภายในประเทศออกเป็นหลายระดับ ซึ่งสามารถเทียบเคียงชื่อหน่วยการปกครองของอินโดนีเซียเป็นภาษาไทย ตั้งแต่ มณฑล (Provinsi), จังหวัด (Kebupaten), นคร (Kota), อำเภอ (Kecamatan), ตำบล (Kelurahan), หมู่บ้าน (Desa), กลุ่มบ้าน, คัมบ้าน (Kampung, Dusun, Banjar, Jorong) ภายหลังการปกครองยุคของสุฮาร์โตที่มีการครองอำนาจมาเป็นระยะเวลายาวนานรวม 32 ปี ได้เกิดกระแสการตื่นตัวของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการเปลี่ยนแปลงยุคเผด็จการ

รวมศูนย์อำนาจให้เป็นการกระจายอำนาจอีกครั้ง เพราะเชื่อว่า การปกครองระบบการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น จะนำมาซึ่งความเป็นประชาธิปไตยในการบริหารการปกครองท้องถิ่นและประเทศ ทั้งนี้ในยุคนี้ก็ยังพบกับปัญหาที่ตามมาเช่นเคย คือ การประสบกับปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ศาสนา และปัญหาการแบ่งแยกดินแดน ทั้งนี้การกระจายอำนาจครั้งยิ่งใหญ่นี้ยังได้มีการตรากฎหมายขึ้นมา 2 ฉบับ คือ กฎหมายฉบับที่ 22/1999 และฉบับที่ 25/1999 ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการกระจายอำนาจของอินโดนีเซียอย่างจริงจัง

วันเวลา : 22 มิถุนายน - 3 สิงหาคม 2565 เวลา 09.00 – 12.00 น.

สถานที่ : ผ่านช่องทางออนไลน์ โปรแกรม zoom Meeting

จัดโดย : สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

วิทยากร : Dr. Pribadi Kusman Political Science of Universitas Surabaya,

Dr. Idul Rishan Universitas Islam Indonesia,

Dr. Faishal Aminuddin Universitas Brawijaya,

Dr. Dorita Setiawan

ผู้สรุป : นางสาวอังจิมา แสงรัตน์

นักวิชาการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สถาบันพระปกเกล้า

ติดตาม
การสัมมนา

KPI-brief

CONTACT US

☎ 02-141-9558

🌐 www.kpi.ac.th